

AYBƏNİZ PAŞAYEVA
Bakı Dövlət Universitetinin dissertantı
Email: modernhistory901@gmail.com

HEYDƏR ƏLİYEVİN SİYASİ İRSİNİN ÖYRƏNİLMƏSİ ÜÇÜN H.ƏLİYEV FONDUNUN YARADILMASI ZƏRURƏTİ

Açar sözlər: H.Əliyev, siyasi irs, qloballaşma, dövlətçilik, neft siyasəti

Ключевые слова: Г.Алиев, политическое наследие, глобализация, государственность, нефтяная политика

Key words: H.Aliyev, political heritage, globalization, statehood, oil political

Azərbaycan dövlətçiliyi tarixində Heydər Əliyev irsinin özünəməxsus cəhətləri, faktiki və strateji hədəfləri, konkret məqsədləri var. Bu irs dövlətin mövcud imkanlarından cəmiyyətin iqtisadi, siyasi, mədəni, elmi-texniki və digər sahələrdə inkişafına istiqamətlənib. İlk növbədə, Heydər Əliyevin dövlətçilik irsi 1991-1993-cü illərdə cəmiyyətin gözündən düşən dövlət –h akimiyət vəhdətinin həqiqi simasını özünə qaytarıb.

Hələ Sovet Azərbaycanına rəhbərlik etdiyi illərdə Heydər Əliyev dövlət müstəqilliyinə zəmin yaradan siyasi, iqtisadi və hüquqi sahədə mühüm addımlar atmış və çox ciddi nailiyyətlər əldə etmişdir. Həmin illərdə Azərbaycanda aparılan misli görünməmiş quruculuq işlərini dövlət müstəqilliyimizə təminat verən əsas amillər kimi nəzərdən keçirmək lazımdır. Tarixi faktlar təsdiqləyir ki, Azərbaycanın müstəqilliyə gələn yolu 1970-ci illərin əvvəllərindən başlanıb. Çox sonra Heydər Əliyev 1992-ci ildə Türkiyənin «Zaman» qəzetinə verdiyi müsahibədə bununla bağlı demişdir: «Mən SSRİ respublikalarının nə vaxtsa müstəqillik əldə edəcəklərini düşünürdüm. O illərdə Azərbaycanın da müstəqil dövlət olmasını arzu edirdim. Məni istefaya getməyə məcbur edənlərin əsas məqsədi Azərbaycanın müstəqillik qazanmasının qarşısını almaq idi» (1; s.3-4).

1993-cü ildə Heydər Əliyevin xalqın təkidi nəticəsində hakimiyyətə gəlişi ilə Azərbaycan cəmiyyətində dövlətçilik ideyalarının bərqərar olması fundamental mahiyyət kəsb etməyə başladı. Eyni zamanda 1994-cü ilin oktyabr, 1995-ci ilin mart hadisələrində Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətçiliyini faciələrdən və iflasdan xilas edə bildi. 1994-cü ilin oktyabr hadisələri zamanı televiziya və radio ilə xalqa müraciətində milli təhlükəsizliyimizə qarşı yaranmış vəziyyətlə əlaqədar hamını həmrəy olmağa çağıran Heydər Əliyev deyirdi: «Əziz həmvətənlər, Azərbaycan vətəndaşları! Bu ağır dəqiqələrdə bir daha sizə müraciət edirəm. Sizi əmin edirəm ki, Azərbaycanın dövlətçiliyini qorumaq üçün son nəfəsimə qədər, son damla qanıma qədəröz yerimdəyəm. Xalqla birlikdəyəm. Xalqın təhlükəsizliyini qorumağa çalışacağım. Bundan ötrü lazımi imkanlardan istifadə edəcəyəm. Eyni zamanda, əziz həmvətənlər, sizə güvənirəm, sizə inanıram» (1; s.5).

Ümummillə liderimiz Heydər Əliyev siyasi sabitliyi təmin etməklə yanaşı, demokratik dövlət modeli konsepsiyasını həyata keçirməyə başladı. Həmin illərdə Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyi uğrunda apardığı fəalmübarizə insanı riqqətə gətirir.

Heydər Əliyevin Azərbaycan dövlətçiliyi qarşısında başlıca xidmətlərindən biri də dövlət quruculuğunun hüquqi bazasının yaradılmasıdır. 1995-ci ildə qəbul olunmuş Konstitusiyaya Azərbaycan Respublikasının dövlət quruculuğunun əsaslarını qoydu. Azərbaycan demokratik, hüquqi, dünyəvi dövlət kimi ilk dəfə olaraq insan hüquqlarının prioritetliyini və hakimiyyət

Tarix və onun problemləri, № 3 2013

bölgüsünü özünün gələcək inkişaf yolu kimi seçdi. Heydər Əliyevin müəllifliyi ilə hazırlanmış və ümumxalq səsverməsi nəticəsində qəbul olunmuş bu sənəd müstəqil Azərbaycanın Konstitusiyası kimi tarixə yazıldı.

Bu istiqamətdə Heydər Əliyevin gördüyü ən böyük işlərdən biri müstəqil Azərbaycanın uğurlu neft strategiyasının hazırlanaraq həyata keçirilməsidir. Azərbaycanın neft strategiyasının əsas prinsipləri ölkənin malik olduğu təbii sərvətlərdən Azərbaycan xalqının rifahı naminə daha uğurlu şəkildə istifadə etməyə əsaslanır. Və bu strategiyanın həyata keçirilməsi iqtisadi maraqlarla yanaşı, milli təhlükəsizlik maraqlarının təmin olunmasına söykənir. Heydər Əliyevin həyata keçirdiyi uğurlu neft strategiyası təkcə dövlətin iqtisadi maraqlarının realizə olunmasına deyil, paralel olaraq dövlət müstəqilliyinin qorunub saxlanmasına yönələn siyasi xəttin yürüdülməsinə, buna uyğun situasiyanın formalaşdırılmasına xidmət edir. Məhz bu strategiya nəticəsində Azərbaycan dünyanın siyasi xəritəsində öz geostrateji mövqeyini möhkəmləndirə bilmiş və zaman-zaman global məkanda gedən proseslərin istiqamətverici subyektinə çevrilməyə nail olmuşdur. Yeni dünya düzenində güc mərkəzləri arasında gedən mübarizənin məğzində uyğun strategiya müəyyənləşdirməyə nail olmuş Heydər Əliyev son nəticədə Azərbaycanın hegemon supergüclərdən asılı vəziyyətə düşməsinin qarşısını nəinki ala bilmiş, eyni zamanda Azərbaycanın bu subyektlər arasında mübarizənin xarakterini müəyyənləşdirməyə yönələn dövlət statusu qazanmasına nail olmuşdur.

1994-cü ilin 20 sentyabrında dünyanın iri neft şirkətləri ilə imzalanmış «Əsrin müqaviləsi» bu mənada Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsində müstəsna rol oynadı. Azərbaycanın dövlət müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi istiqamətində görülən əsas işlərdən biri ölkənin dünya birliyinə inteqrasiyasının təmin olunmasıdır. Heydər Əliyevin uğurlu xarici siyasət kursu nəticəsində bu problem öz həllini tam şəkildə tapmış və beynəlxalq təşkilatlarda bərabərhüquqlu səviyyədə əməkdaşlıq müstəqilliyin əsas dayaqlarından birinə çevrilmişdir. Bu gün Azərbaycan 300-dən çox beynəlxalq təşkilatla əməkdaşlıq edir.

Ulu öndərin dövlətçilik konsepsiyasının uğurlu istiqamətlərindən biri də ölkəmizin 2001-ci ilin yanvarın 25-də Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv qəbul olunmasıdır. Bu nüfuzlu qurumla hərtərəfli əməkdaşlıq edən ölkəmizin qazandığı ən mühüm nailiyyətlərdən biri müstəqillik tarixində ilk dəfə olaraq Azərbaycan nümayəndəsinin Avropa Şurasının rəhbərliyində təmsil olunmasıdır.

Heydər Əliyev dövlətçilik irsinin əsas istiqamətlərindən biri də dövlətin milli təhlükəsizliyinin və ərazi bütövlüyünün təmin olunması sahəsində kompleks tədbirlərin görülməsidir. Əslində, ölkənin hərbiqüvvələrinin yaradılması dövlətçiliyin əsas atributu və qarantı hesab olunsa da, təəssüf ki, SSRİ dağıldıqdan sonra Azərbaycanda hakimiyyəti ələ keçirməyə müvəffəq olmuş qüvvələrin səbatsız siyasəti nəticəsində bu amil, əslində dövlətçilik üçün təhlükəyə çevrilmişdi. Ordu quruculuğundan və ölkənin milli təhlükəsizlik sisteminin formalaşdırılmasında yol verilən kobud sərvələr son nəticədə ölkədə qanunsuz hərbi birləşmələrin timsalında vətəndaş müharibəsinin subyektlərinin meydana çıxmasına səbəb olmuşdu. Ordunun siyasiləşməsi, dövlətçilik prinsiplərinə əsasən deyil, şəxsi siyasi maraqlara nəzərən formalaşdırılması sonda Azərbaycanın müstəqilliyi üçün ciddi təhlükə mənbəyi idi. Yalnız Heydər Əliyev hakimiyyətə gəldikdən sonra bu tendensiyaya qarşı ciddi mübarizə apardı və son nəticədə dövlətin milli təhlükəsizliyinin və ərazi bütövlüyünün təminatçısı funksiyasını yerinə yetirən sabit, güclü silahlı qüvvələrin yaradılmasına nail oldu.

Bu gün Azərbaycan öz texniki və maddi təchizatına görə başqa dövlətlərin silahlı qüvvələrindən geri qalmayan hərbi qüvvələrə sahibdir. Bu da Heydər Əliyevin müstəqilliyin dövlətləşdirilməsi istiqamətində yürütdüyü ardıcıl siyasətin əsas nəticələrindən biridir.

Azərbaycan Silahlı Qüvvələri dövlətin ərazi bütövlüyünün təminatçısı olmaqla yanaşı, həm də beynəlxalq hərbi qurumlarla bərabərtərəfli əməkdaşlıq edir. Heydər Əliyevin söyləri nəticəsində Azərbaycan Silahlı Qüvvələri üçün milli kadr potensialının yaradılması istiqamətində ciddi işlər görülmüşdür. Dünyanın ən nüfuzlu hərbi məktəblərinə təhsil almağa göndərilən gənclərimiz Azərbaycanın müstəqilliyinin əsas qarantlarından biri olan ordunun güclənməsində mühüm rol oynayacaqdır. Bu gün Azərbaycanın əsgər və zabitləri dünyanın bir çox qaynar nöqtələrində fəaliyyət göstərən beynəlxalq sülhməramlı qüvvələrin tərkibində fəaliyyət göstərir və münafiqə zonalarında sülh və əmin-amanlığın bərqərar olunmasında aktiv iştirak edirlər. Azərbaycan Silahlı Qüvvələrin NATO kimi nüfuzlu qurumla əməkdaşlıq edir, bu hərbi alyansın «Sülh naminə tərəfdaşlıq» proqramı çərçivəsində həyata keçirdiyi təlim proqramlarında aktiv fəaliyyət göstərir.

Heydər Əliyevin dövlətçilik irsi Azərbaycan cəmiyyətinin vahidliyinin təmin olunmasını özünün əsas strateji vəzifəsi hesab edir. Heydər Əliyev dövlətçilik irsinə görə, demokratiya üçün vacib olan başlıca şərt siyasi sabitlik və güclü dövlət hakimiyyətidir.

Ulu öndərimiz həyatı boyu həmişə xalqa arxalanmışdı: «Mənim həyat amalıni bütün varlığım qədər sevdiyim Azərbaycan xalqına, dövlətçiliyimizə, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafına xidmət olub. Bu yolda bütün gücümü və iradəmi yalnız müdrik və qədirbilən xalqımda almışam. Ən çətin anlarda, ən mürəkkəb vəziyyətlərdə yalnız və yalnız xalqıma arxalanmışam. Bu da mənə dözümlü, iradə verib və bütün uğurlarımı təmin edib» (1; s.17). Müstəqil Azərbaycanın keçdiyi sınaqlar, dövlətçiliyimizin ən ağır günlərində Heydər Əliyevin göstərdiyi qətiyyət bu sözlərdəki gerçəkliyi dəfələrlə təsdiqləyib. Heydər Əliyev Azərbaycan dövlətçiliyini iflasdan, Azərbaycan xalqını fəlakətdən qurtardı. Dövlətçiliyi möhkəmlətdi, onu xain əllərdən, çevriliş, qiyam cəhdlərindən hifz edərək dirçəliş və inkişafa doğru yönəltdi, cəmiyyətdə özünə inam hissini bərpa etdi, sabitlik və firavanlığatəminat yaratdı. Onun Azərbaycanla, xalqımızla bağlı arzuları bitib-tükənməz idi, məhz bu arzu ilə o, dövlətimizin gələcəyi üçün misilsiz əhəmiyyəti olan böyük layihələrin, nəhəng işlərin təməlini qoymuşdu. Həmin layihələr, Heydər Əliyev xeyir-duası ilə başlanmış işlər hələ uzun illər Azərbaycanın inkişafını, güclənməsini, rifah və firavanlığını təmin edəcəkdir. Heydər Əliyev fəaliyyəti və əməlləri ilə bütöv bir siyasət məktəbinin qurucusu oldu, onunsayəsində müasir dünyanın politoloji leksikonuna «Heydər Əliyev siyasəti» istilahı daxil oldu. (5; s.6).

Bu tarazlı, bütün cəhətləri ölçülüb-biçilmiş və ən əsası, dövlətin təməl maraqlarını, onun perspektivini, cəmiyyətin bütün təbəqələrinin mənafeələrini ehtiva edən, cəmiyyətdə ahəngdarlıq yaradan siyasətidir. Orta statistik azərbaycanlı ümummilli liderində müdriklik, qətiyyət, siyasi uzaqgörənlik, realizm və novatorluq kimi bütün zəruri keyfiyyətləri görürdü. Heydər Əliyev elə bir lider idi ki, Azərbaycanın bundan sonrakı bütün rəhbərləri üçün etalon rolunu oynayacaq, xalq, cəmiyyət seçdiyi bütün liderləri məhz onunla müqayisə edəcək. Heydər Əliyevin siyasətinin bundan sonra illər və yüzillər boyu davam etməsi Azərbaycan dövlətinin tərəqqisi üçün ən böyük təminatdır.

Beləliklə də, Heydər Əliyevin 1993-cü ildən başlayaraq həyata keçirdiyi qətiyyətli və məqsədyönlü tədbirlər nəticəsində ölkədə özbaşnalığa, xaosa son qoyuldu. İctimai-siyasi sabitlik təmin edildi. Ermənistan-Azərbaycan Dağlıq Qarabağ münafiqəsinin beynəlxalq hüquq normaları və Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü çərçivəsində həlli istiqamətində danışıqların başlanması və cəbhə bölgəsində atəşkəsin əldə olunması insan tələfatının qarşısını aldı. Xarici dövlətlər, xüsusilə Rusiya və İranla əvvəlki hakimiyyətlərin dövründə pozulmuş münasibətlər qaydaya salındı. Azərbaycan Respublikasının hərtərəfli sosial-iqtisadi inkişafı, respublikanın beynəlxalq iqtisadi sistemə inteqrasiyası üçün əlverişli zəmin yarandı.

Eyni zamanda Heydər Əliyev fenomeni təkcə dünyanın fakt və hadisələrini özündə ehtiva etməklə məhdudlaşmır, həm də Azərbaycan Respublikasındakı bu günün inkişaf proseslərini istiqamətləndirən, bu proseslərə təkan verən mühüm siyasi-ideoloji amil kimi çıxış edir. Tarixi təcrübə sübuta yetirir ki, cahanşümül faliyyəti nəticəsində zamanın mənzərəsini dəyişməyə qabil olmuş böyük dövlət adamlarının xalq, dövlət mənafeyi naminə gördükləri işlərin onların cismani yoxluğundan sonrakı dövrdə də davam etdirilməsi üçün zəruri əsaslar formalaşdırmaları o şəxsiyyətlərin xalqa, dövlətə göstərdikləri bütün xidmətlər qədər önəmlidir. Əsrlər ərzində qazanılmış dövlətçilik ənənələri tarixin varislik məntiqinə istinad etməsi faktını çoxəsrlik bəşəri təcrübənin dəfələrlə sübuta yetirdiyi həqiqətlər sırasına daxil etmişdir. İnkişafın zəruri şərtlərindən olan sağlam və rəşional varislik əsrlərdir ki, bütün dünyada alternativsiz yol kimi qəbul edilir (2; s.17).

Təqdirəlayiq haldır ki, Azərbaycan Prezidentinin xanımı Mehriban Əliyeva da Heydər Əliyev siyasi irsinin fundamental prinsiplərinə sadıq qalaraq Azərbaycan mədəniyyətinin mühafizəsi, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması istiqamətində səmərəli fəaliyyət göstərmişdir Mehriban xanım Əliyeva bu gün Heydər Əliyev Fondunun Prezidenti kimi dövlətçilik tariximizdə müstəsna xidmətlər göstərmiş böyük bir şəxsiyyətin – Azərbaycan xalqının ümummilli lideri Heydər Əliyevin irsinin qorunması və təbliği kimi ali bir missiyanı yerinə yetirir. Heydər Əliyev irsinin qorunması və gələcək nəsillərə ötürülməsi isə Azərbaycan xalqının milli dövlətçilik şüurunun inkişafının və yetişməkdə olan gənc nəslin dövlətçilik ənənələrinə sədaqət ruhunda tərbiyə olunmasının ən vacib şərtlərindən biridir.

Mədəniyyətimizin, milli-mənəvi dəyərlərimizin qorunması istiqamətində nümayiş etdirdiyi fəallıq, humanist fəaliyyəti Mehriban xanım Əliyevanın qısa vaxt ərzində yüksək nüfuz qazanmasını təmin etmişdir. (1; s.20).

Heydər Əliyev fondu Azərbaycan Respublikasının Prezidentinin fərmanı əsasında yaradılmışdır. Bu fərmanda Fondun yaradılma məqsədləri əsaslandırılmış və diqqətə çatdırılmışdır (AzərTAc“Azərbaycan”, 14 oktyabr 2004-cu il).

Fondun yaradılma səbəbləriqəbul olunan proqramda öz geniş əksini tapmışdır:

- Azərbaycan xalqının öz ümummilli lideri Heydər Əliyevin xatirəsinə ehtiramını ifadə etmək arzu və istəyi;
- Heydər Əliyev siyasi məfkurəsinin həmişəyaşar səciyyəsinə əks etdirmək zərurəti;
- Qloballaşan dünyada Heydər Əliyevin azərbaycançılıq fəlsəfəsinin Azərbaycan üçün əhəmiyyətini vurğulamaq niyyəti;
- Heydər Əliyevin yaratdığı milli dövlətçilik ideyalarını yeni nəsillərə daim aşılamaq məqsədi (3; www.heydar-aliyev.foundation/org).

Göründüyü kimi, Heydər Əliyev Fondu öz fəaliyyətində dahi liderin arzu və ideyalarını əsas tutaraq ölkənin bütün sahələrini əhatə etmişdir. Bütün bunlar göstərir ki, Fondun yaradılması zərurətdən doğmuşdur.

Ədəbiyyat siyahısı:

- 1.Xoşməramlı səfir. Bakı, Şəms nəşriyyatı, 2005. 192 s+24 rəngli şəkil.
- 2.Sevinc Budaqova. Ümid qapısı, mərhəmət ünvanı. Bakı, Elm və Təhsil, 2011,260 s.
- 3.www.heydar-aliyev.foundation/org.
- 4Azər TAc“Azərbaycan”, 14 oktyabr 2004-cu il
5. “Azərbaycan”.-2012.-4 may.-N 97, s.6.

АЙБЕНИЗ ПАШАЕВА*Диссертант Исторического факультета БГУ***НЕОБХОДИМОСТЬ СОЗДАНИЯ ФОНДА ИМЕНИ Г.А.АЛИЕВА
ДЛЯ ИЗУЧЕНИЯ ПОЛИТИЧЕСКОГО НАСЛЕДИЯ Г.А.АЛИЕВА**

В статье говорится о роли политического наследия Г.А.Алиева в истории Азербайджанской государственности. Благодаря правильной внутренней и внешней политической стратегии Г.А.Алиева, сегодня Азербайджан укрепила свои геополитические позиции в регионе.

AYBENIZ PASHAYEVA*Candidate for a degree of BSU***NEED OF CREATION OF FUND OF A NAME OF H. ALIYEV
FOR STUDYING OF POLITICAL HERITAGE OF H.A.ALIYEV**

In article it is spoken about a role of political heritage of H.A.Aliyev in the history of the Azerbaijani statehood. Thanks to H.A.Aliyev's correct internal and external political strategy today Azerbaijan strengthened the geopolitical positions in the region.

*Rəyçilər: t.e.d.M.B.Fətəliyev, t.e.d.R.C.Süleymanov**Bakı Dövlət Universiteti "Avropa və Amerika ölkələrinin yeni və müasir tarixi" kafedrasının 25.04.2013-cü il tarixli iclasının qərarı ilə çapa məsləhət görülmüşdür (pr. №07).*